

LUPTA BĂNĂȚENILOR ÎMPOTRIVA DOMINAȚIEI OTOMANE ÎN VREMEA LUI MIHAI VITEAZUL

Tiberiu Ciobanu

La începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XVI-lea, în urma expansiunii Imperiului Otoman, Banatul este scindat în două mari zone. Teritoriul ocupat de turci va alcătui Pașalâcul de Timișoara, iar cel rămas sub jurisdicția Principelui Transilvaniei se va constitui în Banatul de Caransebeș – Lugoj¹.

Populația românească aflată sub stăpânire otomană nu se va împăca, însă, cu această stare de lucruri, revoltându-se în mai multe rânduri împotriva cotropitorilor. Astfel, românii bănățeni au declanșat o serie de răscoale de o amploare mai mare sau mai mică, ori de câte ori s-a ivit ocazia. Lor li s-a alăturat, în nenumărate rânduri și populația sârbească din Banatul ocupat de turci, ce trăia aceeași dramă.

Una dintre răscoalele amintite mai sus a izbucnit în anul 1594, ea fiind rodul colaborării episcopului ortodox român al Lipovei și Inelui, Teodor și a celui de la Vârșeț, al cărui nume nu se cunoaște cu precizie (unii autori sârbi consideră că acesta s-ar fi numit Teodor Nestorovici)². Cei doi au pregătit revolta, au organizat oștirea răsculată și au luat contact diplomatic cu conducătorii statelor vecine, în speță cu Mihai Viteazul, domnul Țării Românești, cu Sigismund Bathory, principele Transilvaniei și cu împăratul Rudolf al II-lea (prin intermediul generalului imperial Teuffenbach)³.

Cauzele acestui eveniment nu apar amintite în documentele vremii, dar este evident faptul că ele au fost provocate de regimul otoman impus teritoriilor românești aflate sub ocupație.

Răscoala româno - sârbă din anul 1594, se încadrează în lupta comună a celor două popoare, pentru obținerea neatârării și izgonirea cotropitorilor. Ea a izbucnit în luna februarie, din îndemnul și cu sprijinul lui Gheorghe Palatici, banul Lugojului și cu acordul principelui Transilvaniei, Sigismund Bathory. Palatici îi ajută pe răsculați cu

¹ I.D. Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1977, p. 76

² Gheorghe Cotoșman, *Episcopia Caransebeșului până în pragul secolului al XIX-lea*, Caransebeș, 1941, p. 58

³ I.D. Suciu, *op. cit.*, p. 93

armament, trimițând, totodată, oșteni de-ai săi, care se vor ocupa de organizarea, din punct de vedere militar, a răscoalei, majoritatea dintre ei devenind, practic, căpitanii acesteia⁴.

O solie condusă de Vlădica Teodor este trimisă de răsculați la principele Transilvaniei, pentru a cere sprijin. Delegația se întoarce de la Alba Iulia cu un steag și cu promisiunea principelui de a le acorda protecția sa. La data respectivă, se alcătuiseră, deja, o oaste țărănească de circa 1500 de oameni, ce avea în frunte pe Vlădica Teodor și pe căpitanii Doțian, Petru Moisuț și Ioan Lugozi⁵.

În luna aprilie, a aceluiași an, Mihai Viteazul îl trimite, în mare secret, pe postelnicul Toma la Gheorghe Palatici, pentru a pune la punct detaliile implicării lor în răscoala românilor bănățeni⁶.

Încurajați de primele succese obținute împotriva turcilor, răsculații își extind operațiunile până la Dunăre, luând cu asalt cetățile mai mici și alungând garnizoanele turcești de aici. Pe măsură ce revolta ia amploare, numărul răsculaților crește, dar, cu toate acestea, nu pot face singuri față armatelor otomane și, prin urmare, cer sprijinul lui Sigismund Bathory.

Din păcate, principele ardelean nu este dispus să se arate, pe față, de partea lor și cu toate că oștile sale, conduse de Moise Secuiul, erau apte de luptă, le dispune la frontiera Transilvaniei, fără însă să intervină.

Drept consecință, la 13 iunie 1594, răsculații îi trimit o epistolă lui Moise Secuiul, întocmită de Vlădica Teodor și de Veli Miromitul Sava, din care aflăm că însuși Mihai Viteazul se afla, la acea dată, în tabăra răsculaților de la Vârșeț, unde primește jurământul acestora în numele lui Sigismund Bathory și reînnoirea cererii de ajutor, ce fusese formulată la începutul răscoalei, cu ocazia soliei trimise la Alba Iulia. "Vrem să vestim pe Domnia –Ta că au venit între noi Mihai Voievodul și ne-au găsit adunați în tabără vreo mie. De aceea, am trimis în toate părțile pe acest pământ și în două sau trei zile se pot aduna cinci sau șase mii. Iar cnezii și oștenii se adunară cu toții aici și jurară înaintea lui Veli Miromitul Sava, a Vlădicăi [Teodor-n.n.T.C.] și a Voievodului Mihai să slujească cu toții cu credință și cu adevărat Maiestății Sale Craiului și cu o voință. Cu toții suntem ai lui Dumnezeu și ai Maiestății Sale Craiului și dorim ajutor de la Maiestatea Sa"⁷.

⁴ *Ibidem*, p. 92

⁵ Theodor N. Trăpcea, *Aspecte privind starea economică socială și politică a pașalâcului de la Timișoara*, în *Studii de istorie a Banatului*, IV, 1976, p. 16-17

⁶ I.D. Suciu, *op. cit.*, p. 92

⁷ XXX, *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, vol. I, Editura Academiei R.S.R., București, 1982, p. 71

Ca și celelalte demersuri, întreprinse pe lângă nehotărâțul descendent al Bathoreștilor și această solicitare va rămâne fără răspuns, practic, bănătenii răsculați fiind lăsați în voia soartei.

Pentru o vreme, turcii fiind împiedicați de ofensiva generalului imperial Teuffenbach de a se ocupa de răsculați, aceștia au posibilitatea de a lua în stăpânire cetățile Vârșeț, Șiria, Ineul, Lipova, Becicherecul-Mare, Titel, precum și altele cu importanță strategică mai mică⁸.

Între timp, Bathory lansează zvonul că armatele sale asediaseră Lipova și că, aflat personal în fruntea acestora, ar fi dat o luptă cu tătarii. Adevărul este că trupele sale sunt chemate sub arme abia la 1 noiembrie 1594. La 20 noiembrie au plecat în frunte cu Geszty înspre Lugoș, pentru a stopa înaintarea tătarilor și a realiza în zonă un punct de sprijin în scopul atacării Timișoarei și Lipovei. Sigismund a recurs la această "stratagemă" din dorința de a impresiona pe Papa de la Roma și pe împăratul Rudolf al II-lea⁹. Cei drept, tătarii se găseau în zona Crișurilor, unde se pregăteau de iernat (prin părțile Șiriei) dar nu avem informații că, la acea vreme, ar fi avut loc o bătălie între ei și ardeleni¹⁰.

Cu toate victoriile raportate de oștile imperiale, turcii reușesc să-și refacă forțele și, în iunie 1594, sub conducerea lui Sinan Pașa, pornesc ofensiva contra oștilor creștine, permițând pașei Hassan cel Mic al Timișoarei să-și concentreze toate forțele împotriva răsculaților.

Nebeneficiind de sprijinul lui Sigismund Bathory, bănătenii vor suferi la Becicherecul Mare o grea înfrângere, în iulie 1594¹¹. Cei mai mulți dintre răsculați sunt masacrați, salvându-se doar cca 300, care, împreună cu Vlădica Teodor, se refugiază în Transilvania¹². Episcopul Vârșețului este capturat de turci și, din porunca pașei Hassan, sfârșește în chinuri groaznice¹³. Printre căpeteniile militare ale răscoalei ce au scăpat cu viață, s-au numărat Deli Marcu, Gheorghe Raț și Sava Temișvaraț, care se vor înrola în oastea lui Mihai Viteazul, lucru ce demonstrează, încă o dată, strânsele legături existente între voievodul român și fruntașii răscoalei¹⁴. De remarcat este și faptul că, la această revoltă, a participat un număr foarte mare de preoți, astfel că otomanii, înspăimântați, afirmă că

⁸ Nicolae Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, vol. I, București, 1935, p. 133-135

⁹ Ion Sârbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul Domnul Țării Românești*, Editura Facla, Timișoara, 1976, p. 93-95

¹⁰ XXX, *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, vol. I, p. 78

¹¹ I.D. Suciș, *op. cit.*, p. 93

¹² I.D. Suciș, *op. cit.*, p. 93

¹³ Radu Păiușan, Cornelius Sav, *Lupta antiotomană în Banat și Mihai Viteazul*, în *Studii de istorie a Banatului*, IX, 1983, p. 31

¹⁴ Ion Calafeteanu, Octavian Nicolae, *Mihai Viteazul și popoarele sud-dunărene*, în *Revista română de studii internaționale*, nr. 3-4, 1970, p. 166,

aceștia “ ziua sunt preoți și noaptea hoți”¹⁵, lucru ce a determinat suprimarea lor cu o cruzime de nedescris.

Deși răscoala a fost înfrântă, garnizoanele turcești din cetățile bănățene continuă să fie atacate, în primăvara anului 1595, de către noul ban al Caransebeșului, Gheorghe Borbely (fost conducător de “cete libere”)¹⁶. Acesta, extinzându-și acțiunile și în Banatul sud-vestic, ocupă, în iulie 1595, cetățile Bocșa și Vârșeț, fapt ce-i determină pe turci ca drept represalii să distrugă localitatea Dobra și încă șapte sate românești din împrejurimi. Urmăriți îndeaproape de osmanlâi, ardelenii se retrag spre Țara Românească. Aflând că turcii pătrunseseră pe teritoriul principatului lor, ardelenii trimit din tabăra de la Sebeș-Alba 1500 de călăreți împotriva acestora. Între timp, armata transilvană ia cu asalt cetatea Vărădia, situată pe malul drept al Mureșului (apărată de 200 de osmanlâi) și, după o scurtă ciocnire, reușesc să o cucerească, masacrând, totodată, garnizoana turcească de aici¹⁷.

Declanșând lupta antiotomană în întreg Banatul, în luna august 1595, Borbely asediază cetatea Făget. Venind în sprijinul garnizoanei de aici, o armată otomană, numărând 8000 de soldați și condusă de beiful Timișoarei, este învinsă, în zilele de 13-14 august și capturată în întregime de viteazul ban. Cu această ocazie sunt luați prizonieri begul Mehmed din Lipova și begul Ineului, iar trupele turcești de la Chelmac și Șoimoș abandonează, în grabă, apărarea cetăților de aici¹⁸.

După izbânda de la Făget, oastea lui Borbely asediază Lipova, după ce, în prealabil, garnizoana din cetate răspunsese negativ la somația de a se preda. În consecință, caransebeșenii iau cu asalt fortificațiile lipovene supunând totodată cetatea unui intens bombardament de artilerie, executat de tunurile instalate pe dealurile învecinate.

Pentru a repara stricăciunile pricinuite zidurilor cetății de către artileria creștină și pentru a lucra la consolidarea fortificațiilor, turcii introduc în cetate 300 de țărani români din împrejurimi. Aduși cu forța, aceștia, deși li se promisese că vor fi răsplătiți împărătește și scutiți pe viață de biruri, vor evada cu prima ocazie, feriți de întunericul nopții.

Mai mult, ei se vor alătura oștirii caransebeșene, informând, totodată, pe Borbely cu privire la porțiunile mai vulnerabile ale fortificațiilor cetății.

¹⁵ Eusebiu Popovici, *Istoria bisericească universală*, IV, București, 1928, p. 424.

¹⁶ Ion Sârbu, *op. cit.*, p. 185.

¹⁷ Marin Badea, Eugen Gluck, Nicolae Roșuș, *Mihai Viteazul și Aradul*, 375, Arad, 1975, p. 31.

¹⁸ *Ibidem*, p. 32.

Astfel, doar după câteva zile de asediu, bănăţenii vor birui, inamicul capitulând, la 19 august 1595 (în conformitate cu prevederile acordului încheiat, fiecare oştean turc putea să ia cu el atâta pradă cât avea loc pe un cal)¹⁹.

În timp ce Lipova era eliberată de sub dominaţia Înaltei Porţi, Mihai Viteazul repurta celebra sa victorie de la Călugăreni. De la Lipova, oastea bănăţeană condusă de Borbely se deplasează la Ineu şi alungă din cetatea de aici (la 21 octombrie 1595) garnizoana turcească. Bucuria românilor bănăţeni este cu atât mai mare cu cât ei află acum de cele petrecute la Călugăreni. Lipsit de scrupule, principele Sigismund Bathory îşi arogă meritul absolut în obţinerea celor trei victorii²⁰.

Atât victoriile lui Mihai Viteazul de la Călugăreni şi Giurgiu cât şi cele ale românilor bănăţeni de la Lipova şi Ineu, obţinute în vara şi toamna lui 1595, au avut un mare ecou în Europa, ele fiind puternic mediatizate în presa occidentală a vremii²¹. Relevante pentru semnificaţia acestor biruinţe româneşti sunt şi observaţiile pertinente ale unui martor ocular, şi anume italianul Veneto Tomasi, care remarca strânsa unitate a Țărilor Române în lupta antiotomană şi intenţia lui Mihai Viteazul de a elibera partea de vest a Țării noastre de sub ocupaţie otomană²².

Ca o recunoaştere a meritelor sale în domeniul militar, Gheorghe Borbely este numit căpitan al cetăţii Lipova. Fidel tacticii sale de hărţuire permanentă a inamicului, el atacă, la 4 martie 1596, în fruntea a 2000 de soldaţi, convoiul turcesc ce ducea la Istanbul averile fostului beglerbeg al Timişoarei. Cu această ocazie, demnitarul turc este ucis, iar creştinii pun mâna pe o pradă foarte bogată care cuprindea, printre altele, 300 de cai şi bunuri evaluate la 150.000 de scunzi, transportate în 13 care (acum sunt eliberate şi 160 de femei destinate haremurilor din Capitala Imperiului)²³.

Otomanii nu puteau accepta ca Lipova să rămână în mâinile creştinilor, cu atât mai mult cu cât garnizoana acesteia ajunsese să numere 4000 de oameni, lucru ce-i permitea să execute frecvente incursiuni chiar şi până sub zidurile Timişoarei²⁴. Pentru a pune din nou mâna pe Lipova, paşa de Timişoara cheamă în ajutor pe tătari (care iernau în Crişana, jefuind ţinutul Mureşului şi al Crişurilor). Încercând să stăvilească înaintarea inamicului, trupele din cetate ies înaintea acestuia, însă,

¹⁹ Radu Păiuşan, Corneliu Sav, *op. cit.*, p. 32.

²⁰ Eudoxiu Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. III, supliment II, p. 133.

²¹ Marin Badea, Eugen Gluck, Nicolae Roşu, *op. cit.*, p. 33.

²² *Ibidem*

²³ Eudoxiu Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 171.

²⁴ *Ibidem*, p. 191.

aflându-se într-o evidentă inferioritate numerică vor fi respinse, pierind pe câmpul de luptă 400 de ostași și 10 nobili din partea locului²⁵.

Prin urmare, turcii și tătarii încercuiesc la 5 mai 1596 cetatea Lipovei, asupra căreia vor executa chiar de la început un puternic tir de artilerie. Aflând încă din 28 aprilie de situația în care se afla Lipova, Dieta de la Cluj și principele Sigismund Bathory ordonă ca 4000 de oșteni și 12 tunuri să pornească în ajutorul lipovenilor. Garnizoana românească a cetății, numărând cca 3000-5000²⁶ de luptători, a rezistat în condiții deosebit de grele, făcând față unor forțe turco-tătare estimate la 25000-30000 de războinici.

Distrugerile pricinuite de artileria turcă erau reparate noaptea de aceiași luptători ce ziua respingeau asalturile otomane. Până și butoaiile cu vin au fost golite și umplute cu pământ, pentru a fi așezate în spărurile din zidurile cetății, peste ele punându-se, pentru a mări rezistența, grămezi de pământ. Permanent, turcii îi somau pe asediați să se predea, promițându-le, în schimb, libertatea. Acest lucru îl făceau din dorința de a evita marile pierderi pe care puternica garnizoană din Lipova putea să le pricinuiască.

Refuzând cu demnitate, bănățenii vor fi supuși unui puternic atac turcesc, la ora 5 dimineața, în ziua de 2 mai 1596, atac ce va fi repetat și în după-amiaza aceleiași zile. Ambele asalturi au fost respinse, în această împrejurare remarcându-se, în mod deosebit, o mică unitate de mercenari originari din Scoția (din 143 căzând în luptă 25)²⁷.

Pentru a-l face pe Soliman, begul Timișoarei, să creadă că bănățenii au primit ajutoare, Borbely poruncește artileriștilor săi, să execute, în noaptea de 10 spre 11 mai, un foc intens cu toate tunurile din cetate. Prin urmare, comandantul otoman ordonă retragerea spre Timișoara, cu atât mai mult cu cât el este atacat și de Gheorghe Palatici, banul Lugoșului²⁸.

Cum era de așteptat, principele ardelean nu-i sprijină nici acum pe bănățeni. Abia la 10 mai 1596, în fruntea unei oștiri ce număra 20000 de soldați, pleacă din Alba-Iulia, înaintând cu încetineală și ajungând doar pe 28 mai la Ilia, unde își ridică tabăra (el aflase deja pe 14 mai că turcii ridicaseră asediul Lipovei). Încetineala deplasării oștirii sale o pune pe seama ploilor, ce făcuseră, chipurile, drumurile impracticabile²⁹. Ajungând la Lipova, Sigismund intră în cetate cu mare fast. Trecând în revistă

²⁵ *Ibidem*, p. 193-195.

²⁶ Ion Sârbu, *op. cit.*, p. 26.

²⁷ Radu Păiușan, Corneliu Sav, *op. cit.*, p. 4.

²⁸ *Ibidem*

²⁹ Ion Sârbu, *op. cit.*, p. 243.

câmpurile de bătaie, zidurile năruite și garnizoana bănățeană, el felicită în fața întregii oștiri faptele vitejești ale lui Gheorghe Borbely, Petru Barabaș, Ioan Captari și pe cele ale comandantului scoțian.

Principele ardelean și oastea sa rămân câteva zile la Lipova, împrejurare în care are loc și un consiliu de război, ce decide continuarea luptei antiotomane. În consecință, Sigismund ia cu asalt Timișoara, la 10 iunie 1596. Acesta era cel de-al patrulea asediu pe care îl suporta Timișoara în cursul secolului al XVI-lea³⁰. Pentru întărirea forțelor creștine ce urmăreau să elibereze Timișoara de sub dominația Islamului, se pare că însuși Mihai Viteazul a sosit în fruntea a cca 4000 de oșteni, participând personal la luptă³¹. După un bombardament intens, a avut loc un asalt general executat din trei părți care, însă, a fost respins cu mari pierderi în rândurile creștinilor de către garnizoana turcească din cetate. În acest timp, o oaste de cca 20000 de tătari vine în ajutorul turcilor, pustiind totul în cale. Sigismund se fortifică și înconjurându-și tabăra cu un lanț puternic de căruțe (pe care-l întărește cu tunuri) reușește să respingă primul asalt al tătarilor. A doua zi, principele ardelean îi atacă pe tătari zdrobindu-i. Din rândurile acestora, au fost uciși 10000 de războinici, iar restul au scăpat, retrăgându-se în debandadă și lăsând în mâinile creștinilor o pradă bogată. Cu toate eforturile, armata ardeleano - munteană nu a putut cucerii Timișoara, turcii apărându-se cu înverșunare. Nefiind pregătiți pentru un asediu de lungă durată, aliații renunță să-și ducă planul la îndeplinire, renunțând după 40 de zile de lupte³². Neizbutind să cucerească Timișoara, Sigismund Bathory este obligat să se retragă precipitat, trimițând tunurile și instalațiile militare la Lipova, unde lasă și o garnizoană alcătuită din 2000 de călăreți și pedestrași, puși sub comanda lui Ioan Sălișteanu³³. Caracterul său nehotărât și duplicitar îl determină să încerce, în anul 1597, mai întâi o apropiere față de turci, iar apoi (deși sultanul îi trimisese prin intermediul solului său daruri și promisiuni) față de imperiali (la care trimite de altfel pe același sol-diaconul Martin din Lipova)³⁴.

Ultima acțiune a principelui ardelean în Banat a fost asediul Timișoarei, desfășurat între 17 octombrie și 17 noiembrie 1597, asediu condus în fapt de cancelarul Ștefan Josika. După o lună de asediu, pe timpul unor ploii continue, care transformaseră împrejurimile într-un teren

³⁰ XXX, *Timișoara 700. Pagini din trecut și de azi*, Timișoara, 1969, p. 67.

³¹ Nicolae Bălcescu; *România sub Mihai Voievod Viteazul*, în *Opere alese*, II, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1960, p. 164-165.

³² XXX, *Timișoara 700. Pagini din trecut și de azi*, Timișoara, 1969, p. 67.

³³ Ion Sârbu, *op. cit.*, p. 227.

³⁴ Radu Păiușan, Corneliu Sav, *op. cit.*, p. 34.

cu totul nepotrivit pentru acțiuni militare, Josika renunță la cucerirea Timișoarei, întorcându-se în Transilvania³⁵.

La începutul anului 1599, cete turco-tătare jefuiesc ținuturile de pe Mureș și Crișul Alb, ajungând în preajma Lipovei, unde măcelăresc pe iobagii ce se aflau la muncile câmpului. Tot acum este asediată și cetatea Ineului, ea făcând însă față atacatorilor³⁶.

După abdicarea de la domnie a lui Sigismund (29 martie 1599) în favoarea vărului său cardinalul Andrei Bathory, Transilvania renunță oficial la lupta antiotomană, noul Principe arătându-se fătîș un adept al păcii cu turcii. Cu toate acestea, el nu retrocedează cetățile Lipova și Ineu (deși sultanul îi ceruse acest lucru), ci, din contră, le sporește garnizoanele.

După cucerirea Transilvaniei de către Mihai Viteazul, cetățile Lipova, Ineu, Șiria, Lugoj și Caransebeș intră sub stăpânirea voievodului român, care numește în fruntea lor căpitani credincioși lui și instalează aici garnizoane alcătuite din oșteni munteni³⁷.

Mihai Viteazul a acordat o atenție deosebită cetăților bănățene, el opunându-se pretențiilor sultanului de a ceda Lipova și Ineu, acestea reprezentând în proiectele sale militare baze de plecare în vederea eliberării în totalitate a Banatului de sub turci. În viziunea sa, Lipova urma să facă parte din sistemul defensiv de frontieră al statului feudal centralizat român³⁸. Marea importanță pe care Mihai Viteazul a arătat-o acestei cetăți s-a materializat și prin faptul că, la începutul anului 1600, îl va trimite pe celebrul Baba Novac cu un puternic corp de oaste haiducească, pentru a întări apărarea acesteia și a zonei limitrofe. Un motiv în plus pentru care domnul valah și-a manifestat interesul față de cetatea Lipova a fost și acela al existenței aici a câtorva oficii vamale, ale căror venituri Mihai le putea utiliza pentru întreținerea mercenarilor săi³⁹.

Fiind un punct strategic deosebit, turcii nu vor renunța niciodată la pretențiile lor asupra puternicei fortificații lipovene. De asemenea, și imperialii doreau să pună stăpânire pe ea pentru a putea controla mai ușor Transilvania. Ocuparea sa de către austrieci ar fi făcut posibilă o scoatere mult mai lesnicioasă a lui Mihai din provincia intracarpatică, fapt ce periclita însăși existența măreței înfăptuiri a învingătorului de la Călugăreni.

Răsculându-se împotriva lui Mihai, nobilimea maghiară duce tratative cu generalul imperial George Basta, finalizate prin trădarea de la

³⁵ XXX, *Timișoara 700. Pagini din trecut și de azi*, p. 67.

³⁶ Marin Badea, Eugen Gluck, Nicolae Roșuș, *op. cit.*, p. 40.

³⁷ XXX, *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, I, p. 314.

³⁸ Eudoxiu Hurmuzaki, *op. cit.*, p. 719.

³⁹ Marin Badea, Eugen Gluck, Nicolae Roșuș, *op. cit.*, p. 49-50.

Mirăslău. În această dramatică bătălie, voievodul tuturor românilor va avea alături de el și garnizoanele cetăților Lipova, Ineu, Lugoj și Caransebeș, motiv pentru care, după înfrângerea sa, cetățile Lipova și Ineu sunt ocupate de banderile nobilei maghiare, care vor trece la represalii contra adepților lui Mihai⁴⁰. Printre victime, s-au numărat și foștii căpitani ai Lipovei, Ioan Sălișteanu (ce fiind trimis de domnitorul român, după lupta de la Mirăslău, să trateze cu Basta, este dat de acesta pe mâna grofilor unguri, care-l omoară în bătaie) și Baba Novac, care intrat, la sfatul voievodului său, în oastea imperială și trimis de Basta în părțile Lipovei, este arestat de nobilii maghiari și dus la Cluj, unde va fi executat, la 5 februarie 1601, în chinuri groaznice (jupuit de viu, ars pe rug și apoi tras în țeapă)⁴¹. După victoria de la Guruslău, Mihai Viteazul își reia vechiul plan de unificare a celor trei Țări Române sub un singur sceptru. În cadrul acestui măreț plan, cetățile bănățene urmau să joace un rol important. Din păcate, prin asasinarea la 9 august 1601 pe Câmpia Turzii a primului nostru unificator de neam și țară se punea capăt, pentru o vreme, îndrăznețului proiect, românii bănățeni păstrându-i însă o amintire vie și o veșnică recunoștință bravului "principe valah de interes universal"⁴².

THE ANTI-OTTOMAN FIGHT OF THE INHABITANTS OF BANAT UNDER MICHAEL THE BRAVE'S RULE

(Summary)

As a consequence of the expansion of the Ottoman empire, the region of Banat was divided into two large areas at the beginning of the second half of the 16th century. The inhabitants couldn't put up with the situation, rising in arms against the invaders. They were joined by the Serbian population who was suffering the same fate.

In February 1594 a Romanian-Serbian uprising broke out, backed up by Gheorghe Palatici, the ban of the town of Lugoj, and Sigismund Bathory, the prince of Transylvania. Palatici helped the rebels by giving them armament and sending his military commanders to prepare the army for fight. Encouraged by their first victories against the Turks, the rebels expanded their operations reaching the north bank of the Danube, storming the forts and sending away the Turkish garrisons stationed there. As the rebellion continued to grow, the rebels increased in number but yet

⁴⁰ Gheorghe Lanevschi, *Mihai Viteazul și Aradul*, în "Ziridava", XI, Arad, 1979, p. 283

⁴¹ Ion Georgescu, *Baba Novac. Legendă și realitate istorică*, Editura "Albatros", București, 1980, p. 158-159.

⁴² XXX, *Mihai Viteazul în conștiința europeană*, III, Editura Academiei RSR, București, 1984, p. 83-84.

they couldn't face the Ottoman army alone. Accordingly, they asked for Sigismund Bathory's help. Unfortunately, the Transylvanian prince was reluctant to show his open support for the rebel's cause. Even though his troops, led by Moise the Szekely, were prepared for a confrontation with the enemy, he disposed them along the border but he refused to intervene.

The Turks were halted for a while by the offensive of imperial general Teuffenbach and the rebels took the opportunity of seizing several strategic forts: Varset, Siria, Ineu, Lipova, Becicherecu-Mic, Titel, etc.

Despite the victories of the imperial army, the Turks regrouped their forces and started a new offensive against the Christians under Sinan Pasha's command. Without any military support from Sigismund Bathory, the inhabitants of Banat suffered a huge defeat at Becicherecu-Mare in July 1594. Most of the rebels were massacred. The survivors took refuge in Transylvania and some of the former leaders enrolled in Michael the Brave's army. This fact proves the close relations between the Romanian prince and the leaders of the rebellion. Even though the uprising was put down, the Turkish garrisons from the fortresses of Banat were attacked by Gheorghe Borbely, the new ban of the town of Caransebes who had presided over his free band of followers. In reprisal for his taking over the forts of Bocsa and Varset in July 1595, the Turks destroyed Dobra and other seven neighbouring villages. Followed closely by the Turks, the Transylvanians sought refuge in Wallachia. In the knowledge that the Ottomans had entered their territory, a cavalry of 1,500 people was sent against them from Sebes-Alba.

Meanwhile the Transylvanian army attacked the fortress of Varadia on the bank of the Mures river- garrisoned by 200 soldiers- and after a short clash they seized the fortress and massacred the Turks.

Starting the anti-Ottoman fight throughout the region of Banat, Gheorghe Borbely laid siege to the fortress of Faget. An Ottoman army made up of 8,000 people led by the bey of Timisoara was defeated and completely captured by the brave ban on 13-14 August.

After this victory Borbely's army stormed the fortress of Lipova after the garrison had refused to hand over the town. In order to repair the damages caused to the walls of the fortress by the Christian artillery, 300 Romanian peasants from the area were forced to rebuild the town's fortifications. Even though they were given a promise to be generously rewarded and exempted from taxes for life, they broke out at night protected by darkness. They joined Borbely's army providing him useful information about the most vulnerable parts of the fortifications. Thus, after a siege that lasted only few days, the inhabitants of Banat won a victory on 19 August 1595.

While the fortress of Lipova was being liberated from the Ottoman's control, Michael the Brave obtained a resounding victory at Calugareni. From Lipova the army from Banat, led by Borbely, headed for Ineu. They took over the town and drove away the Turkish garrison on 21 October 1595.

The resounding victories of Michael the Brave at Calugareni and Giurgiu as well as the victories of the people of Banat at Lipova and Ineu were highly praised all over Europe. They were relevant for the Romanian unity in the anti-Ottoman fight.

In order to recapture the fortress of Lipova, Pasha from Timisoara called upon the Tartars for help and together they surrounded the town of Lipova on 5 May 1596. In order to trick Soliman, the bey of Timisoara, into thinking he had got reinforcements, Borbely ordered his artillery to start an intense fire, with all the cannons, on the night between 10-11 May. Consequently, the Ottoman commander ordered the retreat towards Timisoara, so much the better as they were attacked by Gheorghe Palatici, the ban of the town of Lugoj.

As it was expected, one more time the Transylvanian prince refused to support the inhabitants of Banat. Only on 10 May 1596 he left Alba-Iulia, leading an army of 20,000 fighters and, slowly advancing, he reached Ilia on 28 May. Later he made a pompous entrance to the town of Lipova. Reviewing the battlefield, the damaged walls and the garrison of the inhabitants of Banat, he congratulated their leaders on their victories.

On 10 June 1596 Sigismund laid a siege to the fortress of Timisoara. Leading an army of 4,000 people, Michael the Brave came to Cristians' aid. At the same time 20,000 Tartars came to help the Ottomans laying waste. In spite of crushing the Tartars, the Transylvanian and the Wallachian armies could not take over the fortress because the Turks put up a stout resistance. Unprepared for sustaining a long-term siege, the allies gave up fighting after 40 days. The last attempt of the Transylvanian prince to take the fortress under his control took place between 17 October-17 November 1597. The siege was led by chancellor Stefan Josika but after fighting under harsh climatic conditions he gave up hope of taking over the fortress and returned to Transylvania.

After Sigismund's abdication in favour of his cousin, cardinal Andrei Bathory (25 March 1599), Transylvania renounced its anti-Ottoman fight, the new prince openly supporting a peace agreement with the Sublime Porte.

When Michael the Brave conquered Transylvania the fortresses of Lipova, Ineu, Siria, Lugoj and Caransebes were brought under his control. His strategy aimed to turn the fortresses of Lipova and Ineu into military

bases. From here he planned to start his fight for liberating the whole region of Banat from the Turkish control.

At the beginning of the year 1600, prince Michael sent his famous captain Baba Novac with a band of outlaws to guard the fortress of Lipova.

The Turks would never give up their claim to ownership of the town of Lipova. At the same time the Austians were also very interested in taking control over the town. Raising in arms against prince Michael, the Hungarian noblemen carried on negotiations with general Basta which ended in their betrayal at Miraslau. In this dramatic battle, the prince of all Romanian was backed up by the garrisons of the fortresses of Lipova, Ineu, Lugoj and Caransebes.

After Michael the Brave had been defeated, the Hungarian noblemen took over the fortresses of Lipova and Ineu and started persecuting his adepts. Among their victims there were the former ruler of Lipova, Ioan Silisteanu (beaten to death by the Hungarian counts after he had been sent to negotiate with general Basta), and Baba Novac who, following his prince's advice, joined the imperial army. Sent by general Basta to Lipova, he was arrested by the Hungarian noblemen and died after excruciating tortures on 5 February 1601 at Cluj. He was skinned alive, burnt at the stake and then impaled.

After the victory at Guraslau, Michael the Brave resumed his plan to unite the three Romanian principalities under one single sceptre. According to his great plans the fortresses from the region of Banat were supposed to play an important role. Unfortunately, the assassination of our first unifying prince at Campia Turzii on 9 August 1601 put an end to this daring plan. The Romanian people of Banat have treasured up the memory of the brave "Wallachian prince of universal interest".